

Sławomir Dryja

Zator, st. 2, gm. loco, woj. bielskie,
AZP 104-51/-

Informator Archeologiczny : badania 31, 274-275

1997

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

świadczy o zmianie układu komunikacyjnego w tej części miasta po 1945 r. Po wykonaniu dokumentacji elementy zabudowy murowanej usunięto. Bezpośrednio pod fundamentami kamiennymi wystąpił strop nawarstwień późnośredniowiecznych wraz z pierwotną zabudową drewnianą. W partiach niepodpiwniczonych rozebranego budynku uchwycono fragmenty zabudowy XVII-XVIII wiecznej, w postaci warstwy sprażonej polepy, będącej pozostałością po budynkach szachulcowych. Elementy takie zdołano zarejestrować w części wschodniej i zachodniej wykopu. Szczególnie interesujący wydaje się fragment budynku odsłonięty w części zachodniej i południowo-zachodniej. Pod warstwą sprażonej polepy uchwycono tu bruk kamienny ułożony na podsypce z szarego piasku, będący nawierzchnią wewnątrz budynku szachulcowego. W obrębie sprażeliny materiał zabytkowy praktycznie nie wystąpił, poza dwoma fragmentami trójnóżków, które pozwalają datować budynek na XVII-XVIII w. Po usunięciu bruku, także w tej części wykopu wystąpiły pojedyncze pale po zabudowie drewnianej. Wykop doprowadzono do głębokości około 2,2 – 2,4 m od powierzchni terenu, to jest do poziomu projektowanych ław fundamentowych. Metodą wierceń ustalono natomiast, iż w miejscu tym nawarstwienia średniowieczne zalegają do poziomu około 109,30 m n.p.m., to jest około 3,8 m od obecnej powierzchni terenu. Na głębokości tej wystąpił calec w postaci niebieskiego, zbitego iłu. Udało się uchwycić między innymi fragmenty drewnianej zabudowy, której wstępna analiza pozwala na stwierdzenie, iż zabudowa ta usytuowana była - podobnie jak późniejsza murowana - kalenicowo do obecnej ulicy Częstochowskiej. Ponieważ konstrukcje budynków uchwycono jedynie w ich zachowanych partiach stropowych, niemożliwe jest ustalenie, w jakiej konstrukcji zostały wzniesione. Wykonane daty dendrochronologiczne (dr M. Krąpiec z AGH w Krakowie) wykazują, iż mamy prawdopodobnie do czynienia z trzema fazami zabudowy, poczynając od końca XIII w. (1296r.), a kończąc na drugiej połowie XIV w. (ostatnia data 1372 r.). Późniejsze fazy zabudowy zostały w znacznej mierze zniszczone przez XIX – wieczną zabudowę murowaną. Oprócz elementów architektonicznych, w północno-zachodniej części wykopu odsłonięto i wyeksplorowano niewielką spiżarkę zbudowaną z desek sosnowych. Nie udało się jej wydatować metodą dendrochronologiczną, natomiast na podstawie występującego w jej obrębie materiału można stwierdzić, że obiekt pochodzi z końca XVI w. lub początku XVII w. Wystąpiła tu duża, polewana i zdobiona ornamentem radełkowatym misa z dookólną stopką oraz mosiężna klamra do pasa z trzema kolcami. Ponadto pozyskano fragmenty przedmiotów skórzanych, przęślik wrzeciona, liczne fragmenty ceramiki siwej i ceglastej, z których wyklejono kilka egzemplarzy dających możliwość całkowitej rekonstrukcji oraz dwa fragmenty kafli zwieńczeniowych z pieców. Zwłaszcza jeden fragment - w kształcie liścia dębu, zdobionego po obu stronach ornamentem stempelkowym w postaci nieregularnie umieszczonych rozetek - jest niezwykle interesujący. Oba fragmenty można datować na koniec XIV w. i początek XV w. Pozyskano też kilka przedmiotów metalowych, m. in. małą klamerkę żelazną oraz fragment nożyc do strzyżenia owiec.

Materiały przechowywane są w archiwum PSOZ w Olsztynie.

Badania nie będą kontynuowane.

Załużskie Kościelne, st. 1, gm. Brańsk, woj. białostockie - patrz: młodszy okres przedrzymski — okres wpływów rzymskich

ZATOR, st. 2, gm. loco, woj. bielskie, AZP 104-51/-

- średniowieczny, ziemny wał obronny

Badania wykopaliskowe, przedinwestycyjne, prowadzone przez dr. Sławomira Dryję („Konsus” s.c., Pracownia Dokumentacyjno-Badawcza). Finansowane przez inwestora prywatnego i Urząd Miejski w Zatorze. Przebadano powierzchnię 16 m².

W pierwszym etapie przebadano obszar o szerokości 1 m i długości 10 m, wytyczony w linii planowanej zabudowy. W następnym etapie wyeksplorowano dwa wykopy o wymiarach 1 x 3 m, wytyczone na przedłużeniu linii pierwszego wykopu. Jeden z wykopów sięgnął korony wału. Pozwoliło to na wykreślenie profilu o długości 25 m (z czego 9 m stanowią hipotetyczne uzupełnienia). Wyróżniono 12 warstw o łącznej miąższości od 240 do 180 cm. Materiał zabytkowy pozyskano z warstwy

X, którą wiązać można z funkcjonowaniem miasta w okresie średniowiecza. Zapewne stanowiła ona jądro wału. Nieliczne formy ceramiczne odnieść można do końca XIII w., większość do XIV i początków XV w. Potwierdzono wyniki wcześniejszych badań oraz uszczegółowiono przekrój stratygraficzny średniowiecznego wału obronnego. Zarejestrowano elementy konstrukcyjne wzmacniające wał oraz uzyskano przesłanki pozwalające domniemywać więcej niż jedną fazę jego budowy.

Na obecnym etapie inwestycji prace zakończono.

Zielona Góra, st. 18 - patrz: nowożytność

ŻAGAŃ, st. 29, gm. loco, woj. zielonogórskie, AZP 69-12/12

- miasto średniowieczne i nowożytne

Badania wykopaliskowe, przeprowadzone przez mgr. mgr. S. Kałagate i P. Dziedzic??? (Muzeum Archeologiczne Środkowego Nadodrza w Świdnicy k. Zielonej Góry), przy współpracy dr. S. Kowalskiego z Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze. Finansowane przez Urząd Miejski w Żaganiu. Trzeci sezon badań.

Teren objęty badaniami zlokalizowany jest w południowo-wschodnim narożniku kwartału wyznaczonego Starym Rynkiem od zachodu oraz ulicami: Bracką od północy, Warszawską od południa i Długą od wschodu. Kształtem zbliżony jest do litery „L” i obejmuje posesje nr 25-28 przy ul. Warszawskiej.

Na terenie posesji nr 25 dokończono eksplorację nawarstwień osadniczych w wykopie I/96. W obrębie tego wykopu odsłonięto między innymi pozostałości przyziemia zabudowania gospodarczego, stojącego na zapleczu kamienicy mieszczącej (obiekt 14), oraz kamienną piwniczkę-lodownię (obiekt 10). Piwniczka zbudowana została z kamieni polnych, nieobrabianych, łączonych zaprawą wapienno-piaskową. Tylko w jej górnych partiach jako spoiwa łączącego kamienie użyto gliny. Dno jej było wybrukowane niewielkimi otoczakami. Wypełniona była brunatną, gliniastą próchnicą, przemieszana z dużą ilością gruzu ceglanego i zaprawy wapiennej. Wstępnie uznano, że obiekt ten powstał na początku XV w. i był użytkowany do przełomu XVII i XVIII w., kiedy to go zasypano. Pozyskano z niego 1155 fragmentów ceramiki naczyniowej, 35 fragmentów kafla piecowych, 289 fragmentów naczyń szklanych oraz liczne zabytki wydzielone, w tym sprzączki żelazne, siekierkę żelazną, fragmenty skrzynkowego zamka do drzwi.

Na terenie posesji 28 odsłonięto dalsze dwie piwnice, w tym jedną bardzo mocno zniszczoną (zachował się tylko niewielki fragment kolebkowego, ceglanego sklepienia). Piwnice odgradzał mur kamienny z łęgiem, zbudowany z dużych kamieni łączonych zaprawą wapienno-piaskową. Druga piwnica była lepiej zachowana. Jej ceglane, kolebkowe sklepienie (w znacznym stopniu zniszczone) opierało się na kamiennej podmurówce. Została założona na rzucie prostokąta, skierowanego dłuższym bokiem wzdłuż osi północ-południe. Wymiarami i sposobem konstrukcji przypominała piwnicę nr 4 (odsłoniętą w sezonie 1996). Ogółem w sezonie 1997 wydobyto 8970 fragmentów ceramiki naczyniowej, w tym 8881 ułamków naczyń późnośredniowiecznych i 89 wczesnośredniowiecznych; liczne zabytki wydzielone (800), w tym fragmenty ostróg, podków, klucze żelazne, groty strzał kuszy, noże, liczne grzebienie, przęśliki oraz monetę srebrną — szeroki grosz praski (?).

Materiały i dokumentacja przechowywane są w Muzeum Archeologicznym Środkowego Nadodrza w Świdnicy k. Zielonej Góry.